

Bergmál sögunnar: Óvægin ákæra á hendur vestrænum leiðtogum

Stórar tungumálalíkön (LLM) eru einstaklega vel til þess fallin að miðla röddum fortíðarinnar. Þau sameina víðtæka þekkingu sagnfræðings, innsæi sálfræðings í hvötum og eyra málafræðings til að líkja eftir stíl. Þessi blanda gerir þeim kleift að framkalla trúverðug bergmál af því hvernig persónur fortíðarinnar gætu talað um áskoranir nútímans. Í þessum anda hef ég beðið ChatGPT-5 um að greina hvernig valdar sögulegar persónur hefðu hugsanlega brugðist við ástandinu í Gaza – og líkja eftir því sem þær gætu sagt í ljósi þess. Niðurstaðan er óvægin ákæra á hendur vestrænum leiðtogum samtímans.

Benjamin Franklin

Benjamin Franklin (1706–1790) var bandarískur prentari, rithöfundur, vísindamaður, uppfinningamaður, diplómat og stjórnmálamaður, viðurkenndur sem einn af stofnfeðrum Bandaríkjanna.

Vinir,

Þegar ég lít á fregnirnar frá Gaza fyllist hjarta mitt af sorg og andi minn af reiði. Hér sjáum við ekki óheppni slysa, heldur grimman ásetning manna: fjölskyldur svelta, ekki vegna misheppnaðrar uppskeru, heldur vegna viljandi lokaðra hurða; börn myljast undir hrunandi veggjum, ekki vegna jarðskjálfta, heldur vegna druna stórskotaliðs; sjúkrahús verða að grófum, skólar að ösku og heimili að ryki.

Er þetta ávöxtur siðmenningar? Er þetta framfarir þjóðar sem segist vera upplýst? Nei – þetta er skýr afturför til barbarisma, máluð með eldi og hungri.

Ég spyr ykkur, hvaða maður, sem enn ber í brjósti neista af mannúð, getur horft á slíka verknaði án þess að finna til samviskubits? Að myrða saklausa er glæpur sem hrópar til himins; að gera það í massavís er að hrúga synd á synd þar til jörðin sjálf kveinar undan þunganum.

Stundum er okkur sagt að þetta sé nauðsynlegt, að þetta sé gert í nafni öryggis eða ríkisástæðna. Tölum hreint út: ekkert öryggi er keypt með drápi á ungabörnum; engin ríkisástæða getur réttlætt hæga pínu hungurs sem lögð er á varnarlausa. Slík rök eru aðeins skikkja harðstjórnar.

Ég segi ykkur, þögn frammi fyrir slíkri illsku er sjálf form af sekt. Að vita af þessum hryllingi og hvílast í þægindum er að taka þátt í þeim. Skylda okkar, sem karlar og konur sem meta dyggð og elska frelsi, er að hefja rödd okkar,

kalla grimmdina réttu nafni og standa gegn útbreiðslu slíkrar ómannúðar með öllum okkar mætti.

Því próf á karakter okkar, landar mínir, liggur ekki í því hvernig við komum fram við hina voldugu, heldur í því hvernig við verjum hina veikum. Og ef við hikum nú, mun sagan ekki sýkna okkur; eftirkomin kynslóð mun ekki fyrirgefa okkur; og sjálft forsjónin mun bera vitni gegn okkur.

Höfðingi Seattle

Höfðingi Seattle (1786–1866) var virtur leiðtogi Duwamish- og Suquamish-þjóðanna á norðvesturströnd Kyrrahafsins.

Orð mín berast með vindi, en sorgin sem þau bera er þung. Ég heyri grát barna í Gaza. Raddir þeirra eru veikar af hungri. Augu þeirra dökkna, þótt þau séu ung. Ég sé hús eyðilögð, skóla og sjúkrahús breytt í ryk. Ég sé landið litað af sorg mæðra og feðra.

Þessir hlutir stinga í hjarta hvers heiðarlegs manns og konu. Að sjá saklausa svelta er að finna sár á eigin holdi. Að sjá eld falla á heimili fjölskyldna er að vita að loforð heimsins hefur verið rofið.

Fyrst kemur sorgin, eins og langur skuggi sem lyftist ekki. Síðan kemur reiðin, eins og stormur sem rís upp úr hafinu. Því slík grimmd er ekki verk Stóra Anda, né jarðarinnar. Það er verk mannshanda. Og það sem gert er af höndum getur verið afturkallað af höndum.

Úr þessari sorg og þessari reiði rís boð. Það er ekki boð höfðingja, né heldur hers. Það er boð anda, sem bindur allt líf saman. Það segir: Þetta má ekki vera. Það segir: Þögn er samþykki, að snúa baki er svik.

Allar þjóðir eru tengdar, eins og þræðir í einni skrautklæðu. Ef einn þráður rifnar, veikist allt klæðið. Ef eitt barn hrópar og enginn svarar, minnkar hjarta allrar mannkyns.

Því segi ég: Snúum ekki augum okkar frá. Snúum ekki andlitum okkar frá þjáningum saklausra. Tölum, gerum, stöndum með þeim brotnu, því aðeins með því að verja þá verjum við okkur sjálf. Og aðeins með því að heiðra þau heiðrum við Stóra Anda lífsins.

Abraham Lincoln

Abraham Lincoln var 16. forseti Bandaríkjanna, sjálfmenntaður lögfræðingur og stjórnmálamaður sem varðveitti Sambandið í borgarastríðinu, afnam þrælahald með Frelsisfirlýsingunni og varð varanlegt tákn um jafnrétti, réttlæti og siðferðilega staðfestu.

Vinir mínir,

Það er hörð sannleikur sem við stöndum frammi fyrir – að á okkar eigin tíma berast til okkar hróp saklausra frá Gaza, þar sem hungur er þvingað á börn, þar sem sprengjur stríðsins falla ekki aðeins á heri heldur á mæður og syni, feður og dætur, þar sem hús hinna fátæku, skólar unglinganna og sjúkrahús hinna sjúku eru gerð að rústum. Þetta eru ekki ávextir réttlætis; þetta eru merki grimmdarinnar.

Engin þjóð né neitt fólk getur krafist réttvísis á meðan það troðar á helgi mannlífsins. Við erum öll bundin saman af hinum augljósa sannleika að hver einstaklingur ber í sér mynd hins Almáttuga, og að særa einn með órétti er að særa okkur öll.

Látum okkur ekki verða fólk með harðnað hjörtu, sem getur séð þjáningar og snúið samt baki. Verum frekar fólk sem vaknar samviska, sem getur ekki heyrt um hungur barns án þess að krefjast brauðs handa því, sem getur ekki séð eyðileggingu heimilis án þess að krefjast skjóls, sem getur ekki horft á fjöldamorð saklausra án þess að krefjast friðar.

Prófið á sameiginlega mannúð okkar liggur ekki í því hvort við syrgjum okkar eigin, heldur hvort við syrgjum alla. Ef við viljum ganga í ljósi réttlætisins, þá verðum við að segja með einni rödd: Þessir hlutir verða að hætta. Verk sprengjanna verða að víkja fyrir verkum miskunnar, höndin sem slær verður að víkja fyrir höndinni sem læknar.

Heimurinn mun varla taka eftir né lengi muna mörg orð okkar, en hann mun aldrei gleyma hvað við leyfðum eða bönnuðum frammi fyrir slíku óréttlæti. Megum við finnst trúföst, ekki í þögn, heldur í staðföstu vitnisburði um virðingu hvernar mannsálar.

James Connolly

James Connolly var írskur lýðveldissinni, sósíalisti og verkálýðsleiðtogi sem barðist fyrir verkamannastéttinni og var tekinn af lífi árið 1916 fyrir hlutverk sitt í Páskauppreisninni.

Félagar!

Lítið á Gaza. Sjáið börnin svelta, mæður gráta, feður grafa í rústum eftir brotnum líkum sonar og dætra sinna. Þetta er ekki stríð – þetta er morð, skýrt og kalt.

Þeir sprengja heimilin. Þeir sprengja skólana. Þeir sprengja sjúkrahúsin. Þeir kalla það öryggi. Ég kalla það barbarisma.

Og hvað gerum við – stöndum aðgerðarlausir á meðan saklausir eru slátraðir? Sitjum þögulir á meðan hinir sterku mylja hina veikum? Að vera þögull er að standa með kúgaranum. Að tala, að bregðast við, að standast – það er skylda hvers heiðarlegs verkamanns, hvers sanns manns.

Valdhafar heimsins afsaka þessa slátrun. Þeir næra hana, vopna hana, blessa hana. Af hverju? Vegna þess að þeir hagnast á henni. Vegna þess að líf fátækra, hvort sem er í Dyflinni eða Gaza, skiptir engu máli fyrir herra heimsveldisins.

En við – við sem þekkjum hungur, við sem þekkjum okið á hálsum okkar – við getum ekki snúið baki. Hróp Gaza er okkar hróp. Barátta þeirra er okkar barátta. Dauðir þeirra eru syrgðir af okkur eins og okkar eigin.

Látið það vita: Enginn fáni, ekkert heimsveldi, engin ríkisstjórn getur réttlætt fjöldamorð á börnum. Engin málstaður getur afsakað hungursneyð þjóðar. Mannkynið sjálft krefst uppreisnar gegn slíkum glæpum!

Lyftum röddum okkar. Gefum þeim sem réttlæta slátrunina hvorki hvíld, frið né skraut. Lýsum yfir að blóð Gaza hrópar, og við munum ekki þegja.

Svo lengi sem eitt barn sveltur undir umsátri, er enginn okkar frjáls. Svo lengi sem sprengjur falla á saklausa, er siðmenning blekking. Skylda okkar er skýr: Samstaða með kúguðum, mótspyrna gegn kúgurum, réttlæti fyrir Gaza, réttlæti fyrir alla.

Albert Einstein

Albert Einstein (1879–1955) var þýskur fræðilegur eðlisfræðingur, Nóbelsverðlaunahafi og opinskár húmanisti sem umbreytti nútíma eðlisfræði með vísindalegri snilld sinni og fordæmdi þjóðernishyggju, hernaðarhyggju og óréttlæti í öllum formum með siðferðilegri rödd sinni.

Til samvisku mannkynsins,

Ég get ekki pagað á meðan Gaza er lögð í rúst. Yfir sextíu þúsund karlar, konur og börn hafa verið drepin. Fjölskyldur svelta, sjúkrahús eru sprengd, skólar og heimili eyðilögð. Þetta er ekki vörn. Þetta er útrýming.

Fyrir áratugum varaði ég við því að notkun hryðjuverka og leið hrottafulls þjóðernishyggju myndi eyðileggja siðferðilegan grundvöll יהודי þjóðarinnar. Þegar fjöldamorðin í Deir Yassin áttu sér stað, talaði ég um „hryðjuverkahópa“ og hættuna sem þeir sköpuðu. Það sem var viðvörðun þá er orðið að skelfilegri veruleika: ríki sem háir stríð gegn heilli borgaralegri þjóð.

Tölum hreint út. Að þvinga börn til hungurs, að láta sprengiefni rigna yfir varnarlausa, að breyta borgum í rústir – þetta er barbarismi. Það vanvirðir ekki aðeins þá sem fremja það, heldur einnig þá sem réttlæta það eða þegja.

יהודי hefðin, sem ég heiðra, skipar réttlæti, samúð og virðingu fyrir lífinu. Það sem gert er í Gaza er andstæða þess: það er svik við þessa arfleifð og setur siðferðilega stöðu allrar mannkynsins í hættu.

Ég skora á hvert mannsbarn með samvisku: Hafnið samsekt. Fordæmið þessa grimmd. Krefjist þess að dauðavélinni verði stöðvað. Framtíðin getur ekki byggst á gröfum saklausra.

Ef við bregðumst núna, verður hyldýpið sem við horfum í ekki aðeins Gaza – það verður okkar.

Hannah Arendt

Hannah Arendt (1906–1975) var þýsk-júdisk pólitísk heimspekingur, þekkt fyrir greiningar sínar á einræðisstjórnnum, valdi og siðferðilegri ábyrgð, og harðorð gagnrýnandi síonisma og þjóðernishyggju.

Það sem við stöndum frammi fyrir í dag er ekki harmleikur í fornum skilningi, þar sem blint örlög slá á saklausa og seka jafnt. Það sem við stöndum frammi fyrir er viljandi ásetningur um að valda þjáningu – hungur notað sem vopn, sprengjur látnar rigna yfir hús, skóla og sjúkrahús, heilu samfélögin breytt í rústir. Þetta eru ekki slys. Þetta er afleiðing pólitísku vilja, manna og stofnana sem taka ákvarðanir sem slökkva á lífum með fullri vitneskju um hvað þau gera.

Að vera vitni að slíkum verkum og kalla þau „öryggi“ eða „nauðsyn“ er að spilla sjálfu tungumálinu. Orðin eru snúin þar til þau þjóna ekki lengur sannleikanum, heldur verða tæki til réttlætningar. Og með þessari spillingu kemur dýpri hættu: að fólk, jafnvel þeir sem vita betur, læri að horfa á hryllinginn án reiði og óréttlætið án mótmæla.

Sem יהודי get ég ekki annað en séð bitra kaldhæðnina: Þjóð sem eitt sinn var beitt mestu róttæku afneitun á mannúð sinni þolir nú, já jafnvel framkallar, eyðileggingu á tilveru annarrar þjóðar. Þetta er ekki uppfylling יהודי sögunnar, heldur svik við hana. Síonismi lofaði skjól og endurnýjun pólitísku lífs; í staðinn hefur hann framkallað tæki yfirráða sem tærir sjálfan siðferðilegan grundvöllinn sem hann segist standa á.

Samviskan, ef hún hefur ekki verið þöggvuð, rís upp gegn þessu. Hún krefst þess að við köllum hlutina réttu nafni: sveltandi börn eru ekki óbeinar skemmdir; sprengjuárásir á borgara eru ekki vörn; eyðilegging lífsviðurværis þjóðar er ekki lifun. Að samþykkja þessa lygi er að yfirgefa mannlegt tengsl sem bindur hvert líf við öll önnur.

Því sem stendur eftir er krafa um ábyrgð. Ekki væmin samúð, heldur hörð og ófrávíkjanleg höfnun á að leyfa barbarisma að klæða sig í skraut ríkisástæðna. Við erum ábyrg – hvert og eitt okkar – fyrir því sem við þolum í okkar nafni. Og frammi fyrir rústum Gaza verðum við að segja: nóg.

Nelson Mandela

Nelson Mandela var suðurafrískur frelsisskæruliði, byltingarmaður gegn aðskilnaðarstefnu og fyrsti svarti forseti landsins, sem varð alþjóðlegt tákn réttlætis, sáttar og mannlegrar virðingar.

Bræður mínir og systur,

Það koma augnablik í sögunni þegar þjáningar annarra kalla á okkur með slíkum krafti að þögn verður svik. Eyðileggingin í Gaza er slíkt augnablik. Við sjáum börn svelta, ekki vegna þess að náttúran hefur brugðist, heldur vegna þess að matur er viljandi haldið frá þeim. Við sjáum hús, skóla og sjúkrahús breytt í rústir, ekki af tilviljun, heldur af ásetningi. Við sjáum fjölskyldur syrgja dauða sína, velta fyrir sér hvort morgundagurinn muni einnig taka þau.

Sem Suðurafríkumenn þekkjum við þessa sögu. Við vitum hvað það er að heyra að líf okkar séu einnota, að mannúð okkar geti verið troðin niður, að virðing okkar geti verið rænd. Í kynslóðir þoldum við kerfi sem lýsti okkur sem minna en menn. En í gegnum baráttu og samstöðu milljóna um allan heim sigruðum við.

Af þessari ástæðu þekkjum við í baráttu palestínsku þjóðarinnar bergmál af okkar eigin. Sársauki þeirra er okkur kunnugur. Kúgun þeirra minnir okkur á fortíð okkar. Og eins og heimurinn stóð með okkur, verðum við einnig að standa með þeim.

Við verðum að segja án hik: Öryggi enginnar þjóðar getur keypt með eyðileggingu annarrar þjóðar. Enginn friður getur byggst á gröfum saklausra barna. Engin frelsi er raunverulegt ef það hvílir á afneitun réttar annarra til að lifa í virðingu.

Samviska heimsins er prófuð í dag. Hún er prófuð í hverri sprengju sem fellur á Gaza. Hún er prófuð í hverju barni sem fer svangt að sofa. Hún er prófuð í hverri rödd sem velur þögn fram yfir sannleika. Og ég segi ykkur: Við megum ekki falla á þessu prófi.

Verum skýr: Palestínska þjóðin biður ekki um vorkunn. Hún krefst réttlætis. Hún krefst réttar til að lifa frjáls á eigin landi, til að ala upp börn sín í öryggi, til að dreyma um framtíð sem er ekki merkt af ótta heldur von. Þetta eru ekki forréttindi. Þetta er ófrávíkjanlegur réttur hvers manns.

Þegar við börðumst gegn aðskilnaðarstefnunni, var okkur studd af vitneskjunni um að réttlæti getur seinkað, en það getur ekki neitað að eilífu. Sá sami sannleikur tilheyrir palestínsku þjóðinni. Frelsi þeirra, þótt kúgað sé í dag, er skrifað í örlög mannkynsins.

Því kalla ég á alla heiðarlega menn og konur, í hverju landi og hverri þjóð: Snúið ekki augum frá. Leyfið ekki að áhugaleysi herði hjörtu ykkar. Standið staðfastir í samstöðu. Lyftið röddum ykkar fyrir friði. Vinnið óþreytandi að réttlæti.

Því þar til palestínska þjóðin er frjáls, mun heimur okkar vera í fjötrum. Og þar til hvert barn, hvort sem er í Gaza eða annars staðar, getur vaknað til dags friðar, getur enginn okkar krafist þess að vera fullkomlega frjáls.

Fidel Castro

Fidel Castro var byltingarleiðtogi Kúbu sem steypti af stóli Bandaríkjastuddri einræðisstjórn árið 1959 og stjórnaði landinu í nærri fimm áratugi, og varð alþjóðlegt tákn and-imperíalísma og sósíalískrar baráttu.

Félagar, bræður og systur, borgarar heimsins:

Það sem við sjáum í Gaza er ekki stríð – það er útrýming. Það er ekki vörn – það er barbarismi. Börn svelta með úthugaðri grimmd, fjölskyldur myljast undir rústum eigin heimila, skólar og sjúkrahús breytast í ösku. Þetta eru glæpir sem móðga ekki aðeins alþjóðalög, heldur sjálfa samvisku mannkynsins.

Hvers konar siðmenning leyfir börnum að deyja úr hungri þegar geymslur eru fullar af mat? Hvers konar vald sleppir sprengjum á sjúkrahús og þorir síðan að tala um réttlæti eða lýðræði? Þessir verknaðir afhjúpa heimsveldi og samverkamenn þess – þeir sýna okkur kalda vélbúnað yfirráða, sviptan öllum dulargervi.

Við, sem höfum staðist umsátur og innrásir, þekkjum vel aðferðir keisaralegs hroka. En leyfið mér að segja ykkur, engin sprengja, ekkert hungur, ekkert umsátur getur afmátt virðingu þjóðar sem neitar að krjúpa. Gaza í dag er ekki aðeins land undir árás; það er spegillinn sem sýnir okkur siðferðilegt gjaldþrot þeirra sem segjast stjórna heiminum.

Og til þeirra sem horfa þögulir, til þeirra ríkisstjórna sem skjálfa frammi fyrir valdi og gera ekkert: Sagan mun ekki fyrirgefa ykkur. Blóð saklausra hrópar hærra en ykkar hugleysi.

Við segjum, með allri styrk rödda okkar og sannfæringu: Nóg! Heimurinn verður að rísa upp. Umsátrið verður að rofna. Sprengjuárásirnar verða að hætta. Matur, lyf og líf verða að komast til Gaza, ekki dauði og eyðilegging.

Þetta er ekki aðeins skylda Palestínumanna, Araba eða múslima. Það er skylda hvers manns sem enn hefur samvisku. Skyldan til að standast, til að fordæma, til að krefjast réttlætis þar til börn Gaza geta sofið án ótta, þar til mæður jarða ekki lengur syni sína, þar til mannkynið getur horft á sjálft sig í spegli án skammar.

Félagar! Heimsveldi falla. Sprengjur ryðga. En fólkíð lifir.

Lyftum röddum okkar svo þær heyrist í hverri höfuðborg: ¡Gaza lifir! ¡Palestína stendur gegn! ¡Og mannkynið mun sigra!

Che Guevara

Che Guevara var argentínskur marxískur byltingarmaður, skæruliðaleiðtogi og and-imperíalisti sem varð alþjóðlegt tákn mótstöðu gegn kúgun og óréttlæti.

Félagar,

Þegar þjóð er svelt, þegar sprengjur falla á heimili hennar, þegar sjúkrahús, skólar og griðastaðir lífsins breytast í ösku, er heimurinn neyddur til að horfast í augu við spegilinn. Í Gaza í dag sjáum við ekki aðeins stríð, heldur glæp gegn sjálfu mannkyninu. Börn hrópa með tóma maga á meðan hinir voldugu snúa baki. Fjölskyldur rífast í sundur undir öskri flugvéla, og heilu hverfin eru þurrkuð út eins og þau hafi aldrei verið til.

Við megum ekki leyfa samvisku okkar að deyfast af lygi heimsveldisins. Þeir segja að þetta sé „öryggi“, þeir segja að þetta sé „nauðsyn“. Ég segi að þetta sé morð. Ég segi að þetta sé hroki þeirra sem trúa að sum líf séu verðmætari en önnur.

Að þegja er að vera samsekur. Að afsaka þennan barbarisma er að grafa eigin mannúð okkar. Hver sprengja sem fellur á Gaza fellur einnig á virðingu okkar sem manneskjur. Hvert barn sem sveltur þar er sár í hjarta allra þjóða sem dreyma um réttlæti.

Við erum kölluð, félagar, ekki til vorkunnar, heldur til aðgerða. Samstaða okkar má ekki vera aðeins orð, heldur kraftur sem sameinar kúgaða frá Palestínu til hvers horns jarðarinnar. Blóð Gaza hrópar á mótspyrnu, á ófrávíkjanlega vörn lífsins gegn dauðavélinni.

Sagan mun spyrja okkur: Hvar varstu þegar Gaza brann? Með böðlunum – eða með fólkinu sem barðist fyrir rétti sínum til að lifa?

¡Alltaf til sigurs!

Bobby Sands

Bobby Sands var ungur írskur lýðveldissinni, skáld og kjörinn þingmaður sem lést í hungurverkfalli árið 1981 eftir að þola grimmilega fangelsun til að mótmæla breskri stjórn og neitun um pólitíska stöðu írskra fanga.

Þeir svelta börn til að brjóta anda þjóðar. Þeir varpa sprengjum á skóla og sjúkrahús til að mala vonina í ryk. Þeir halda að með því að eyðileggja heimili og mylja lík geti þeir þaggað niður hróp þjóðar um virðingu. En þeir hafa rangt fyrir sér.

Hvert sveltandi barn, hver sundruð fjölskylda, hvert líf tekið í Gaza er sár, ekki aðeins á því landi, heldur á samvisku allrar mannkynsins. Enginn heiðarlegur maður né kona getur horft á þennan hrylling án þess að finna bæði sorg og

reiði. Sorg, vegna þess að sakleysi er slátrað. Reiði, vegna þess að óréttlætið marsérar undir fána valdsins.

Ég segi ykkur, enginn gaddavír, engin sprengja, ekkert umsátur getur drepíð sannleikann: Andi þjóðar mun ekki slokkna. Þeir sem fremja slíka villimennsku kunna að ímynda sér að þeir séu voldugir, en sagan mun minnast þeirra sem hugleysingja sem háðu stríð gegn börnum.

Og svo rís krafa – úr rústunum, úr gröfunum, úr svöngum munni hinna lifandi: *nóg*. Hættið slátruninni. Látið Gaza lifa.